

Handleiding

RONDLEIDING

Voorafgaand aan de workshop volgen de leerlingen de rondleiding doorheen de expo 100 x Congo. Tijdens de digitale rondleiding geeft de gids Josephine Dapaah een inleiding en staat zij stil bij 11 objecten. Om de leerlingen voldoende achtergrond over beeldvorming mee te geven, heeft Josephine bepaalde concepten tijdens de rondleiding uitgelicht. Op onderstaande afbeelding hebben we deze opgesomd. Elk filmpje eindigt met een vraag waar de leerlingen samen of in groepjes over kunnen nadenken. Je kunt alle filmpjes bekijken of er een aantal uit pikken.

Materiaal

- 12 filmpjes
- Foto's van de objecten
- Informatie per object

WORKSHOP

Inleiding workshop (5 min)

In deel 1 van de workshop analyseren de leerlingen zelfstandig de beeldvorming van zwarte en witte mensen gedurende de koloniale periode aan de hand van een aantal objecten die in de digitale rondleiding aan bod komen. In deel 2 bekijken ze voorbeelden van hedendaagse beeldvorming. Ze onderzoeken enerzijds de link met het koloniale verleden en anderzijds de impact die deze beeldvorming heeft op het leven van zwarte en witte mensen.

Deel 1: Beeldvorming in de koloniale periode (35 min)

Doelen

- Leerlingen analyseren een werk uit de tentoonstelling
- Leerlingen leggen hun analyse aan hun klasgenoten uit.
- Leerlingen kunnen in eigen woorden de beeldvorming van de koloniale periode omschrijven

Materiaal

- Foto's van de zes objecten en duiding van de objecten
- Vragenlijsten deel 1 beeldvorming in de koloniale periode

Uitleg

Overloop met de leerlingen kort deel 1 van de workshop. In deel 1 analyseren de leerlingen in groep, met behulp van een vragenlijst, twee tentoongestelde werken uit de koloniale periode waarna ze zelf een gidsenrol opnemen.

Verdeel de leerlingen in drie groepjes. Geef elke groepje een vragenlijst en 2 afbeeldingen van werken. De vragenlijst helpt hen om de beelden te analyseren.

Vragen:

1. Beschrijf wat je ziet.
2. Lees de tekst bij het werk.
Wat is de titel?
Waar en wanneer is het beeld gemaakt?
3. Welke beeld krijg je van zwarte/witte mensen?
4. Waarom werden mensen volgens jou op deze manier afgebeeld?
5. Wat voel je hierbij?
Verward – woedend – geschokt – bedroefd – blij – verbaasd – niet veel – ...

Zelf gidsenrol opnemen (15 min)

Het groepje dat de analyse van het betreffende werk deed, licht het werk toe aan de andere groepjes.

Conclusie (5 min)

- Welk beeld werd er in de periode van de Belgische kolonisatie van mensen met een zwarte huidskleur geschetst?
- Welk beeld werd er geschetst van mensen met een witte huidskleur?
- Welk voordeel hadden witte mensen bij deze beeldvorming?

Voor jongere groepen kan je de volgende bijkomende vragen stellen:

- Zwarte mensen werden vaak als primitief (begrip kaderen) of hulpbehoevend afgebeeld. Bij welke werk(en) was dat zo?
- Witte mensen werden als superieur (begrip kaderen) afgebeeld. Bij welke werk(en) was dat zo?

Objecten die ze moeten analyseren:

Ivoorsnijwerk met drie zwarte figuren die drie witte figuren dragen

Dit beeld toont duidelijk de koloniale rolverdeling tussen wit en zwart. Wie zwart is staat in dienst van de witte Europeanen.

Gezicht op het Congolees namaakdorp met vijver

De zwarte mensen worden afgebeeld als primitief of als wilden. Door ze in een zoo achter hekken, te zetten worden ze vergeleken met dieren, een ontmenselijking om het beschavingswerk te rechtvaardigen. Daarnaast wordt in de werelddtentoonstelling de vernieuwing en industrie van westerse landen getoond. Deze beeldvorming besteedt geen aandacht aan uitvinding of vernieuwing vanop Congolese bodem, omdat het beschavingsideaal de kolonisatie rechtvaardigt.

Spaarpot voor de missies

De zwarte jongen wordt afgebeeld als iemand die niet voor zichzelf kan zorgen en onze hulp nodig heeft. Het knikkende hoofd wijst bovendien op een houding van onderdanigheid en dankbaarheid. Deze beeldvorming doet zijn intrede tijdens Belgisch Congo en verantwoordt de missionering. De Congolees wordt als kind voorgesteld. Een kind dat opgevoed en gevormd moet worden. Het framed de kolonisatie bijna als een goede daad. De witte mens voelt zich een 'white savior'.

Masker met kano en hangmatdragers

De twee Congolese dragers torsen de hangmat, terwijl een missionaris rustig de Bijbel leest. Dit toont de koloniale rolverdeling tussen wit en zwart. Wie zwart is staat in dienst van de witte Europeanen.

Congolese schooljongens bewerken ivoor en ebbenhout

In de ateliers van technische scholen moeten Congolese jongens typisch Vlaamse vaardigheden aanleren. De beeldjes die ze maken worden verkocht op missietentoonstellingen. Dit verantwoordt de missionering. De jongens worden opgeleid en de opbrengst gaat naar de 'arme zwarte kinderen'.

Spotprent van Masala: Le roi s'amuse

In 1885 organiseert Antwerpen de eerste werelddtentoonstelling in België. Om het 'beschavingswerk' in de verf te zetten zet men een Congolese mensenzoo op, als een fictief dorp. Dat heet spot-tend 'Vivi aan de Schelde'. Vivi is Congo's toenmalige hoofdstad. Twaalf Congolezen moeten er het dagelijkse leven in hun dorp naspelen. De toeschouwers vergapen zich aan de attractie. Ze krijgen een wereld voorgespiegeld met stereotiepe contrasten: 'wit = superieur' en 'zwart = primitief'.

Deel 2: Beeldvorming hedendaagse beelden (35 min)

Doelen

- Leerlingen kunnen gericht kijken naar de beeldvorming in hedendaagse beelden.
- Leerlingen begrijpen dat er nog steeds kenmerken van de koloniale beeldvorming terugkomen in hedendaagse beelden.
- Leerlingen kunnen in gesprek gaan over beeldvorming.
- Leerlingen begrijpen dat de beelden waar we aan blootgesteld worden, invloed hebben op hoe we denken en ons gedragen.

Materiaal

- Set van beelden in drie categorieën
 - o Bronnen film en TV
 - o Bronnen strips en boeken
 - o Bronnen reclame en posters
- Kaartjes met vragen, deze kaartjes kun je uitknippen, ze helpen bij de analyse
- Opinie Dalilla Hermans

Analyse beelden (25 min)

In het eerste deel hebben de leerlingen de beeldvorming geanalyseerd van zwarte en witte mensen uit de periode van de Belgische kolonisatie. Hoe staat het met de beeldvorming vandaag? Hebben we de beeldvorming uit de koloniale tijd achter ons gelaten of vinden we in hedendaagse beelden nog sporen van kolonisatie?

De leerlingen werken opnieuw samen in drie groepjes. Elke groep krijgt een verschillende set van beelden. Laat de leerlingen de beelden goed bestuderen.

Vervolgens krijgen de leerlingen bij de beelden een stapel kaartjes met verwerkingsvragen. De kaartjes zijn genummerd en opgedeeld in verschillende fasen.

- Een observatiefase waarbij de leerlingen de afbeeldingen bekijken en benoemen wat ze zien. (symbool oog)
- Een denkfase waarbij leerlingen de beelden interpreteren en oordelen of de koloniale beeldvorming nog aanwezig is. (symbool hoofd)
- Een gevoelsfase waarbij leerlingen benoemen hoe ze zich voelen bij het zien en interpreteren van deze beelden? (symbool hart)
- Een actiefase waarbij leerlingen samen nadenken over hoe ze stereotiepe beeldvorming kunnen tegengaan. (symbool hand)

Vragen:

1. Heb je deze beelden al eens gezien?
2. Wat voel je bij de beelden?
Bijvoorbeeld: verbaasd – verward – woedend – geschokt – blij – bedroefd – niet veel,... Probeer onder woorden te brengen waarom je dit voelt.
3. Wat zie je op het beeld?
Hoe worden de zwarte mensen in beeld gebracht?
Hoe worden de witte mensen in beeld gebracht?

4. Wie maakte de beelden?
Waarom zijn de beelden gemaakt?
5. Welke beelden tonen een stereotiep beeld?
Welke beelden tonen een niet-stereotiep beeld?
6. Welk effect kan stereotiepe beeldvorming hebben op het dagelijks leven van zwarte en witte mensen?
Merk je dit zelf?
7. Wat voel je nu bij de beelden?
8. Iedereen heeft vooroordelen. In welke situatie merk je dit bij jezelf? Hoe ga je hier mee om?

Laat de leerlingen de vragen chronologisch overlopen. Ze kunnen hiervoor met elkaar overleggen en in discussie gaan.

Als leerkracht ga je langs bij de verschillende groepjes. Dit doe je best in twee rondes. Ga eerst kort langs bij elke groep om te zien of de opdracht duidelijk is. In een volgende ronde kan je bij elke groep wat langer blijven zitten.

Opinie: Dalilla Hermans (5 min)

Wanneer een groep leerlingen alle vragen heeft doorlopen, geef je hen een tablet met het fragment van het interview met Dalilla Hermans (uit: Kinderen van de kolonie). In dit filmfragment legt Dalilla de impact uit van de beeldvorming van zwarte mensen op hun dagelijks leven. Je kan dit fragment ook al wat vroeger tonen wanneer je voelt dat ze wat extra input nodig hebben of je kunt het ter afsluiting met de ganse klas bekijken.

<https://www.youtube.com/watch?v=cmylMQb9b1A>

Conclusie (10 min)

Breng de leerlingen opnieuw samen en probeer met hen de volgende vragen te beantwoorden:

- Herken je wat Dalilla zegt?
- Merk je sporen van kolonisatie in de hedendaagse beelden?

Welke gelijkenissen en verschillen zie je tussen de hedendaagse beelden en de beelden uit de koloniale periode?

- Welke gevolgen heeft beeldvorming op het leven van zwarte mensen? (nadelen)
- Welke gevolgen heeft beeldvorming op het leven van witte mensen? (voordelen)
- Wat kan je zelf doen? Hoe ga je met bepaalde vooroordelen om?
- Wat betekent dekoloniseren voor jou?

Rond het groepsgesprek af en vorm een besluit.

Ieder van ons heeft stereotiepe denkbeelden en vooroordelen. Vaak is dit niet bewust. Deze (denk) beelden leven in ons omdat we dagelijks blootgesteld worden aan vele beelden, denkwijzen ... die diep ingebed zitten in de samenleving en nog refereren naar de koloniale periode. We kunnen hier zelf iets aan doen! Als we ons bewust worden van deze onbewuste denkbeelden en vooroordelen, kunnen we onszelf beter leren kennen én ons handelen veranderen. Op die manier zetten we zelf een eerste stap richting 'dekolonisering'.

IN VELE HANDEN

In het multimedialproject In vele handen werpen vijftientig personen hun blik op de Congolese collectie in Antwerpen. Zij laten hun stem horen over een zelfgekozen object uit de honderd kunst- en gebruiksvoorwerpen van de tentoonstelling.

Materiaal

<https://www.youtube.com/watch?v=PtCtyEmuxZk>